

Shrnutí hlavních poznatků

Statistiky obyvatelstva v Moravskoslezském kraji byly od roku 2020 významně ovlivněny epidemií covid-19, která stála za rekordními počty zemřelých, a válkou na Ukrajině, jež se podílela na kladném saldu migrace. V roce 2023 došlo ke skokovému nárůstu počtu a podílu osob pobírajících předčasný starobní důchod. Podíl nezaměstnaných osob ke konci roku 2023 meziročně vzrostl, v rámci Česka zůstal druhý nejvyšší. Ekonomická odvětví se vypořádávala s negativními následky globálních událostí a vysokou inflací. Hodnota regionálního hrubého domácího produktu se v roce 2022 dostala na úroveň roku 2019 (ve srovnatelných cenách). Také výsledky cestovního ruchu se v roce 2023 vrátily k hodnotám před pandemií koronaviru. I přes postupné zlepšování stavu životního prostředí a zvyšování objemu investic na jeho ochranu, zůstávají některé části kraje mezi nejzatíženějšími oblastmi v Česku.

Demografický vývoj

- Moravskoslezský kraj byl rozlohou 5 431 km² šestým největším krajem republiky a počtem obyvatel 1,19 mil. osob čtvrtým nejlidnatějším. Sídelní struktura kraje se tak vyznačovala mimořádně vysokou hustotou obyvatelstva (219 osob/km²), které bylo koncentrováno zejména na území ostravsko-karvinské aglomerace. Většina obyvatel kraje (zhruba 58 %) žila ve městech nad 20 tis. obyvatel.
- Dlouhodobě (kromě let 2007, 2008 a 2022) klesal počet obyvatel kraje. V letech 2020 a 2021 byla statistika obyvatelstva zásadně ovlivněna epidemií onemocnění covid-19, kdy byly počty zemřelých v kraji nejvyšší od vzniku novodobého krajského uspořádání. Tento stav jen umocnil trend z předchozích let, kdy umíralo v kraji více lidí, než kolik se jich rodilo. Na druhou stranu již druhým rokem vykázal Moravskoslezský kraj kladné migrační saldo, ve kterém na straně přistěhovalých dominovali občané Ukrajiny, což pozitivně ovlivnilo nepříznivou bilanci obyvatel.
- Zrušením protiepidemických opatření přijatých proti šíření koronaviru se po předchozích letech poklesu v roce 2022 zvýšil počet uzavřených sňatků. Rok 2023 se naopak vyznačoval jejich opětovným úbytkem o 13,5 %. Věk budoucích manželů se nadále zvyšoval. Počty rozvodů v Moravskoslezském kraji se nadále snižovaly – v roce 2023 bylo ukončeno 2 179 manželství, což bylo nejméně od roku 2001.
- V kraji se v roce 2023 živě narodilo 9 629 dětí, což znamenalo o 10,6 % méně než v roce předchozím. Generace narozených v roce 2023 tak byla nejslabší v historii kraje. Pokračoval trend odkládání mateřství do pokročilejšího věku, více než polovina dětí se narodila mimo manželství (50,3 % v roce 2023). Úhrnná plodnost žen v kraji měla hodnotu 1,463 (v Česku 1,456) a od roku 2021, kdy dosáhla svého maxima 1,780, se snižovala.
- V roce 2023 zemřelo 13 675 obyvatel Moravskoslezského kraje, čímž se počet zemřelých vrátil k obvyklým hodnotám z předpandemických let. Hrubá míra úmrtnosti, která dosáhla hodnoty 11,5 ‰, patřila mezi kraje k největším. Nejčastější příčinou úmrtí mužů i žen byly nadále nemoci oběhové soustavy a novotvary.
- Obyvatelstvo kraje postupně stárlo, v roce 2023 činil průměrný věk obyvatel 43,5 let a od roku 2003 se zvýšil o 4,8 let. Moravskoslezský kraj se tím řadil mezi kraje s nadprůměrně starou populací. Věková struktura obyvatel se rychle měnila, rostl zejména podíl obyvatel ve věku 65 let a více na úkor produktivní složky populace ve věku 15 až 64 let.
- Naděje dožití při narození se v Moravskoslezském kraji po dvouletém propadu z důvodu rekordních počtů zemřelých během epidemie covid-19 začala od roku 2022 opětovně prodlužovat. V roce 2023 dosáhla v případě mužů 74,8 let a u žen 81,4 let, oba věky patřily k nejkratším v Česku.
- V roce 2022 došlo v souvislosti s válkou na Ukrajině ke skokovému navýšení počtu cizinců v Moravskoslezském kraji o 93,0 %. V následujícím roce se jejich počet snížil o 7,4 % na 52,1 tis. osob. Na populaci kraje se cizinci podíleli 4,4 %, což představovalo třetí nejnižší hodnotu mezi kraji. Z celkového počtu cizinců byli nejvíce zastoupeni Ukrajinci (48,9 %), Slováci (17,5 %) a Vietnamci (9,1 %).

Sociální vývoj

- V roce 2023 se meziročně zvýšil objem pracovní síly v kraji o 3,9 tis. osob na 565,8 tis. osob. Z tohoto počtu bylo 543,7 tis. osob zaměstnaných. Míra zaměstnanosti i míra ekonomické aktivity dosáhly svých maximálních hodnot v roce 2018. V následujících letech nepravidelně klesaly a stoupaly a v roce 2023 měly hodnotu 55,2 %, resp. 57,5 %. V rámci republiky se jednalo o jedny z nejnižších měr.
- V Moravskoslezském kraji bylo k 31. 12. 2023 zaměstnáno 45,3 tis. cizinců, tj. meziročně o 5,2 % více. Většina z nich (40,2 tis. osob) byla evidována na úřadech práce (88,7 % z celkového počtu zaměstnaných cizinců) a dalších 5,1 tis. osob podnikalo s platným živnostenským oprávněním (podíl 11,3 %). V porovnání s rokem 2018 byl celkový počet zaměstnaných cizinců v kraji o 40 % vyšší (o 13,0 tis. osob).
- Ke konci roku 2023 bylo na úřadech práce evidováno 42,9 tis. uchazečů o zaměstnání, tj. o 2,4 % více než předchozí rok. Podíl nezaměstnaných osob v Moravskoslezském kraji k 31. 12. 2023 dosáhl 5,23 % (meziroční nárůst o 0,11 p. b.) a v porovnání s ostatními kraji zůstala druhá nejvyšší. Úřady práce evidovaly 11,4 tis. pracovních míst, což bylo meziročně o 7,3 % méně. Počet uchazečů o zaměstnání na 1 pracovní místo vzrostl na 3,8, což byla v rámci republiky jednoznačně nejvyšší hodnota.
- Čistý disponibilní důchod domácností v kraji stabilně rostl. V roce 2022 dosáhl hodnoty 359,4 mld. Kč, což v přepočtu na 1 obyvatele představovalo částku 300,6 tis. Kč. I přesto, že se jednalo o historická maxima, patřil čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele Moravskoslezského kraje k těm menším a v porovnání s republikovým průměrem byl o 26,2 tis. Kč nižší.
- Podle výsledků šetření Životní podmínky 2023 byly příjmy moravskoslezských domácností páté nejnižší mezi kraji. Průměrné čisté peněžní příjmy na osobu v domácnosti v roce 2022 dosáhly necelých 244 tis. Kč ročně, ve srovnání s rokem 2021 vzrostly o 9,5 %. Za průměrem Česka zaostávaly o 15,9 tis. Kč. Náklady na bydlení činily v kraji 17,9 % z čistých peněžních příjmů, což bylo o 1,2 p. b. nad republikovou úroveň.
- Podle výsledků strukturálního šetření o mzdách pokračoval v roce 2023 růst jak průměrné hrubé měsíční mzdy (41 866 Kč), tak i mediánu mezd (38 073 Kč). Jejich výše byly v mezikrajském kontextu spíše podprůměrné. Mzdový vývoj byl v letech 2022 a 2023 ovlivněn vývojem inflace, kdy zvýšená cenová hladina reálně snížila kupní sílu mezd zaměstnanců.
- V Moravskoslezském kraji v roce 2022 činily měsíční náklady práce na jednoho zaměstnance 49 949 Kč a v rámci krajů se jednalo o šestou nejnižší částku.
- Počet dětí navštěvujících mateřské školy v kraji ve školním roce 2023/24 meziročně mírně poklesl na 38,9 tis. dětí. V základních školách se ustálil počet žáků na úrovni 104 tis. dětí. Na střední školy v Moravskoslezském kraji docházelo přes 52 tis. žáků, jejich počet se tak meziročně zvýšil již popáté za sebou, neboť na střední školy postupně nastupují silné ročníky dětí narozených v letech 2009 a 2010. Meziročně vzrostly rovněž počty studentů vyšších odborných škol i vysokoškoláků.
- V Moravskoslezském kraji v roce 2022 působilo 5 428 lékařů (přepočtený počet na plně zaměstnané), z nich 739 bylo zubařů. V obou případech se jednalo o nižší počty než v roce předchozím. V 19 nemocnicích akutní péče a 3 následné péče bylo v roce 2022 na 6 120 lůžkách hospitalizováno 229,9 tis. pacientů. Na dávkách nemocenského pojištění bylo v kraji vyplaceno 5,5 mld. Kč, což znamenalo meziročně o 2,4 % (o 135,9 mil. Kč) méně. Největší část (77,7 %) tvořily nemocenské dávky.
- V roce 2023 bylo v Moravskoslezském kraji vyplaceno necelých 1,6 mil. dávek státní sociální podpory a pěstounské péče v částce dosahující 8,35 mld. Kč, což bylo meziročně o 23,8 % (o 1,6 mld. Kč) více. V objemu vyplacených dávek tvořil největší díl rodičovský příspěvek (3,3 mld. Kč) a příspěvek na bydlení (3,2 mld. Kč), který se meziročně skokově zvýšil o 78 %. V průměru na 1 obyvatele kraje připadala částka 7 015 Kč a byla mezi kraji největší.

- Lůžková kapacita v domovech se zvláštním režimem se v období 2018 až 2023 zvýšila o 808 míst na necelých 3,0 tis. lůžek, v domovech pro osoby se zdravotním postižením byla kapacita dlouhodobě stabilní na úrovni mezi 1,2 až 1,3 tis. lůžek. Zcela jiná situace nastala v domovech pro seniory, v nichž počet lůžek dlouhodobě klesal, a v roce 2023 nabízely historicky nejméně 4,4 tis. lůžek.
- Celkový počet příjemců důchodů v Moravskoslezském kraji se v roce 2023 poprvé od roku 2017 zvýšil. Některý z důchodů pobírala více než čtvrtina populace kraje. Průměrná výše sólo vyplácených plných starobních důchodů v kraji meziročně vzrostla o 2 209 Kč na 20 385 Kč a patřila mezi nejvyšší v Česku. Svou výší přesáhla polovinu krajského mzdového mediánu (53,5 %). Podíl příjemců předčasného starobního důchodu v roce 2023 skokově vzrostl o 2,3 p. b. na 36,4 % a byl mezi kraji třetí nejvyšší.
- Na území kraje bylo registrováno 21,6 tis. trestných činů, meziročně došlo k poklesu kriminality o 1,5 %. Počet dopravních nehod v Moravskoslezském kraji v roce 2023 dosáhl 10,4 tis. a jednalo se o nejvyšší hodnotu za poslední desetiletí. Naštěstí počty usmrcených při dopravních nehodách vykazovaly převážně klesající trend. Podíl bodovaných řidičů z registrovaných řidičů celkem činil v roce 2023 v kraji 9,6 % a byl nejvyšší v rámci Česka. Hasiči zasahovali při necelých 2 tis. požárech, meziročně jich bylo o 10,4 % méně.

Ekonomický vývoj

- V roce 2019 moravskoslezský HDP v s. c. jako v jediném kraji Česka meziročně poklesl o 1,6 %. V následujícím roce restriktivní opatření přijatá proti šíření koronaviru pokles HDP ještě zrychlil na 7,6 %. Výsledkem byl propad regionálního HDP v s. c. v Moravskoslezském kraji na úroveň předkrizového roku 2008. V dalších letech 2021 a 2022, kdy se situace zlepšila, byl v kraji zaznamenán růst HDP o 4,4 %, resp. 3,5 %. V přepočtu na 1 obyvatele dosáhl HDP v kraji v roce 2022 hodnoty 499,8 tis. Kč, což bylo na úrovni 78,7 % vůči průměru Česka.
- Výsledek hospodaření místních rozpočtů v Moravskoslezském kraji za rok 2023 skončil s přebytkem 4,4 mld. Kč a v rámci Česka byl pátý nejvyšší. Místní rozpočty v kraji nedosáhly kladného výsledku hospodaření naposledy v roce 2018.
- V roce 2022 činily výdaje na VaV v kraji necelých 6,9 mld. Kč. Podíl výdajů na VaV na objemu HDP kraje v dlouhodobém horizontu kolísá, v roce 2022 dosáhl 1,2 %, což bylo o 0,8 p. b. pod průměrem Česka. Informační technologie využívalo v rostoucí míře stále více domácností a jednotlivců. Přístup k internetu mělo cca 87 % moravskoslezských domácností a 73 % obyvatel kraje ve věku 16 let a více nakupovalo přes internet.
- Produkce zemědělského odvětví v běžných cenách v Moravskoslezském kraji v roce 2022 podle semidefinitivních výsledků meziročně vzrostla o 18,2 % na rekordní hodnotu 9,2 mld. Kč. Z 62,5 % se na ní podílela rostlinná produkce a z 33,9 % živočišná produkce. Celková produkce zemědělského odvětví kraje na 1 ha zemědělské půdy zůstala ve srovnání s ostatními kraji podprůměrná.
- Celková sklizeň obilovin v roce 2023 se meziročně snížila o 4,0 % a činila 367,8 tis. tun. K meziročnímu poklesu produkce způsobené převážně redukcí výnosu z hektaru došlo rovněž v případě brambor (o 15,3 %) a luskovin a bílkovinných plodin (o 16,0 %). Naopak sklizeň řepky vykázala 10,0% nárůst.
- Těžba dřeva v roce 2023 dosáhla v kraji necelých 1,2 mil. m³ (bez kůry). Přestože se meziročně mírně zvýšila o 22 tis. m³, jednalo se o druhý nejnižší objem těžby za posledních 10 let. V letech 2021 až 2023 došlo zejména k výraznému redukcí objemu nahodilé hmyzové těžby dřeva.
- Velké průmyslové podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji zaměstnávaly v roce 2023 přes 96 tis. osob, což byl po Středočeském kraji druhý nejvyšší počet v Česku. Jejich průměrná měsíční mzda se meziročně zvýšila o 7,6 % a činila 42 280 Kč. Celkové tržby z prodeje výrobků a služeb průmyslové povahy meziročně klesly o 1,1 % na 702,6 mld. Kč. Nejvýrazněji se na nich podílelo odvětví výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů. Produktivita práce v průmyslových podnicích činila 7 308 tis. Kč na zaměstnance a v mezikrajském srovnání patřila k největším.

- Objem vyrobené elektřiny v kraji v roce 2023 dosáhl 3 703 GWh, meziročně se snížil o 15,6 %. Největší podíl (80,3 %) na výrobě měly parní elektrárny. Spotřeba elektřiny v domácnostech na 1 obyvatele (1 155 kWh) a spotřeba zemního plynu v domácnostech na 1 odběratele (508 m³) patřily k nejnižším v Česku.
- Ve 43 stavebních podnicích s 50 a více zaměstnanci se sídlem v kraji v roce 2023 bylo zaměstnáno 4,6 tis. osob a jejich počet se meziročně téměř nezměnil. I přes nárůst o 9,1 % zůstávají mzdy v moravskoslezském stavebnictví (42 130 Kč) jedny z nejnižších v Česku. Stavební podniky s 20 a více zaměstnanci realizovaly na území Moravskoslezského kraje v roce 2023 stavební práce "S" podle dodavatelských smluv ve výši 35,6 mld. Kč v b. c. Přestože meziroční pokles činil 3,1 mld. Kč, tj. o 7,9 %, jednalo se o třetí nejvyšší objem stavebních prací v historii kraje.
- V roce 2023 byla v Moravskoslezském kraji zahájena výstavba 2 907 bytů, v porovnání s předchozím rokem se snížila o 20,6 % (o 753 bytů). Celkový počet dokončených bytů ve stejném roce činil 2 689 bytů. Meziročně jich bylo dokončeno o 73 méně, což odpovídalo poklesu o 2,6 %.
- Ceny rodinných domů v Moravskoslezském kraji v roce 2022 byly meziročně o 14,0 % vyšší, za metr čtvereční se platilo průměrně 41 301 Kč, čímž se kraj řadil mezi ty levnější. Průměrné kupní ceny bytů meziročně vzrostly o 20,5 % a dosáhly 41 921 Kč za metr čtvereční. I v tomto případě se mezi kraji jednalo o jedny z nejnižších cen.
- Návštěvnost hromadných ubytovacích zařízení po období ovlivněném epidemií covid-19 zaznamenala v roce 2023 další zlepšení. V průběhu celého roku navštívilo HUZ v Moravskoslezském kraji rekordních 1 038 tis. hostů. Meziročně se zvýšil jejich celkový počet o 45,2 tis. osob (o 4,6 %) a na tomto nárůstu se podíleli zejména zahraniční návštěvníci, jichž zavítalo do kraje o 42,4 tis. více (o 26,1 %). Nejpočetnější skupinou zahraničních návštěvníků byli tradičně sousedé ze Slovenska.

Životní prostředí

- Téměř pětina území Moravskoslezského kraje byla chráněným územím. Mezi velkoplošná zvláště chráněná území patří CHKO Beskydy, CHKO Jeseníky a CHKO Poodří. Pokračoval trend pozvolného snižování podílu orné půdy ve prospěch trvalých travních porostů. Rovněž rostl podíl nezemědělské půdy, nicméně její struktura se příliš neměnila. Výměra ekologicky obhospodařované půdy opět vzrostla a koncem roku 2023 zaujímal plochu 60,7 tis. ha.
- Zatímco na veřejný vodovod bylo v roce 2023 napojeno 99,8 % obyvatel Moravskoslezského kraje, v případě veřejné kanalizace dosáhl podíl připojených obyvatel 84,0 %. Spotřeba vody fakturovaná domácnostem v kraji činila 86,0 l na osobu a den. Výše cen vody a stočného za m³ vody sice neustále stoupal (v roce 2023 činila bez DPH 49,10 Kč/m³, resp. 46,90 Kč/m³), ale nadále patřila mezi nejnižší v zemi.
- Emise hlavních znečišťujících látek do ovzduší pomalu klesají, kraj však zůstává v rámci republiky jedním z nejvíce postižených. Kvalita ovzduší v Moravskoslezském kraji je stále nejhorší v celém Česku i přesto, že v roce 2023 nedošlo k překročení žádného z imisních limitů. Nejhorší stav ovzduší zůstává v aglomeraci Ostrava/Karviná/Frýdek-Místek.
- Produkce komunálního odpadu na 1 obyvatele v Moravskoslezském kraji v roce 2022 meziročně poklesla o 19 kg na 516 kg a republikový průměr tak převyšovala o 12 kg.
- Celkové vklady do ochrany životního prostředí (hodnoceno podle sídla investora) dosáhly v roce 2023 částky 15,6 mld. Kč, meziroční nárůst činil 15,4 % (2,1 mld. Kč). Více než dvě třetiny z výdajů na ochranu životního prostředí tvořily neinvestiční náklady (10,8 mld. Kč). Největší část z celkových prostředků vložili investoři se sídlem v Moravskoslezském kraji v roce 2023 do oblasti nakládání s odpady (40,4 %) a dále téměř rovným dílem do nakládání s odpadními vodami (26,6 %) a do ochrany ovzduší a klimatu (26,4 %).